

LITTERATUR

SÄKERHETSPOLITIK OCH FÖRSVARSPLANERING

Av pol. mag. ÖSTEN BOHLIN

En studiegrupp inom Utrikespolitiska institutets forskningsavdelning har sedan hösten 1963 arbetat med att undersöka möjliga konfliktmönster i norra Europa. Efter ett initiativ från Försvarets forskningsanstalt inleddes ett omfattande arbete för att ge svenska forskare från olika discipliner möjlighet att i samarbete och tillsammans med militära experter studera olika säkerhetspolitiska frågeställningar. I en skriftserie *Säkerhetspolitiska studier* (stencil) har redan publicerats en rapport om NATO:s samt en om Sovjetunionens säkerhetspolitiska problematik.

Den nu föreliggande rapporten »Konfliktfall i Norden» har utformats av en studiegrupp med byråchef Benkt Dahlberg som ordförande och forskningsassistent Kjell Goldmann som sekreterare. Huvudansvariga för olika avsnitt har förutom Goldmann varit kommandörkapten Torgil Wulff, cand. philol. Christian Lange samt laborator Ingemar Ståhl. I centrum för undersökningarna står det eventuella sambandet mellan den världspolitiska utvecklingen och sannolikheten för olika konfliktfall i de tre skandinaviska länderna samt Finland.

Svåra metodiska problem har komplicerat arbetet. Författarna har valt ut vissa hypotetiska konfliktfall, varefter man sökt komma fram till de världspolitiska omständigheter som skulle göra uppkomsten av detta konfliktfall särskilt trolig. Enligt detta

mönster diskuteras tre olika konfliktfall, nämligen (1) ett isolerat anfall riktat mot Sverige, (2) ett sådant angrepp mot Nordnorge, och (3) ett anfall avseende hela Skandinavien samt Finland. I sitt urval av konfliktfall har gruppen icke strävat efter att behandla dem man betraktar som mest sannolika. Syftet har istället varit att så väl som möjligt illustrera de resonemangsmetoder man sökt beskriva.

Ett visst världsläges konsekvenser för den säkerhetspolitiska situationen i Norden

Efter att ha tagit som utgångspunkt en viss förändring av det världspolitiska läget, diskuterar författarna i ett annat avsnitt hur denna förändring kan tänkas påverka de nordiska ländernas säkerhetspolitiska situation. Den förändring, som används som exempel, är ett tillbakadragande av de amerikanska, brittiska och alternativt även de sovjetiska stridskrafterna från den europeiska kontinenten. Arbetemetoden leder i detta fall till bättre möjligheter att förutsäga en tänkbar utveckling. Man kan sålunda analysera den strategiska situationen: vapenteknisk utveckling, nedrustningsläge, kärnvapenspridning, strategiska doktriner, styrkeförhållanden, strategiska råvaror samt det politiska läget: de politiska relationerna mellan och inom de två stormaktsgrupperingarna, det ekonomiska samarbetet

i Europa, förhållandet till u-länderna, FN:s situation och vidare klarlägga lokala krisområden där stormaktsmotsättningar kan uppstå.

En slutsats är att läget i Europa skulle bli mera labilt än i dag med de verkningar detta kunde få för Norden. Sovjetunionens rent militära möjligheter att förbereda och genomföra aktioner i Norden skulle öka om en ömsesidig uttunning sker i Central-europa.

Försvarsplaneringens säkerhetspolitiska aspekter

Vilken roll i den svenska planeringen av totalförsvaret kan säkerhetspolitiska studier av detta slag spela? För denna planering fordras en prognos för de rubbningar och förändringar som kan inträffa i den lokala nordiska balansen och i den relativa jämvikt som etablerats mellan öst och väst, i första hand i Europa. Samtidigt måste man ställa krav på beskrivningar och värderingar av möjliga utvecklingsförlopp i områden, där balans inte etablerats utan akuta konflikttillstånd råder. Den svenska försvarsdebatten har här en av sina svagaste punkter. Vilka framtida aggressionsfall är det rimligt att räkna med? Hur påverkar valet av möjliga aggressionsfall vårt totalförsvars utformning och vår säkerhetspolitik i stort? Vilket samband finns mellan säkerhetspolitiken och sammansättningen av försvarets enskilda komponenter? Vilka föreställningar om framtida aggressionsfall ligger bakom anskaffningen av komplicerade vapensystem, som binder betydande ekonomiska resurser under långa perioder?

Rapporten innehåller visserligen inga svar på någon eller några av dessa frågor men väl en värdefull diskussion av metodiska problem för-

enade med en sådan prognosverksamhet inom totalförsvaret. Ett grundläggande dilemma i försvarsplaneringen består i att man för att kunna fatta i någon mening »rationella beslut» måste ha ingående kännedom om deras framtida konsekvenser. Den »naturliga» osäkerheten omöjliggör samtidigt entydiga prognoser för den strategiska och taktiska miljö där slutprodukterna — vapensystem och förband — kommer att sättas in.

Författarna gör också ett försök att skissera en generaliserad systemmodell. I modellen undersöker man först de villkor som skall uppfyllas för att en angiven balansstörning skall inträffa. Utgångspunkten är här ett jämviktsläge, i vilket ingen inblandad part finner det förenligt med sina egna intressen att inleda direkta konfliktåtgärder. Därefter ställes frågan: Vilka förändringar (vid en *oförändrad politik* för det egna landet) hos de övriga staterna eller i relationerna mellan dessa möjliggjorde den inträffade konflikten? I modellen skall man också kunna utgå från en angiven störning av den världspolitiska situationen, följa denna störnings återverkningar och undersöka om den är av sådant slag att stabiliteten hotas eller trovärdigheten för vissa konfliktfall ändras.

Slutligen skall modellen tillåta analytikern att fortfarande utgå från en balansstörning men att undersöka möjligheterna att *genom egna åtgärder* kompensera störningen. Därvid måste man naturligtvis utgå från skilda alternativ för övriga staters åtgärder. Intresset riktas här direkt mot den egna politikens möjligheter och förmåga till anpassning.

Många och svåra problem möter dem som skall planera vårt framtida försvar och de politiker som skall ta ställning till de olika alternativen.